

Ústavní soud vyhověl oběti sexuálního násilí. OČTŘ se budou její kauzou znovu zabývat

12.6.2024 - Kamila Abbasi | Ústavní soud ČR

Na Ústavní soud se obrátilo pět obětí sexuálního jednání bez souhlasu. Mezi stěžovatelkami a orgány činnými v trestním řízení (OČTŘ) bylo sporné, zda jednání podezřelého naplnilo skutkovou podstatu znásilnění podle trestních předpisů. Ústavní soud nálezem vyhověl jedné ze stěžovatelek a usnesení i vyrozumění státního zastupitelství o oprávněnosti odložení jejího případu zrušil. Ačkoliv tím Ústavní soud nepředurčil, jak má trestní kauza dopadnout, vyslovil některé obecně platné závěry k vyšetřování sexuálního násilí.

Napadená rozhodnutí byla vydána v souvislosti s trestním řízením vedeným proti bývalému radnímu a poslanci Parlamentu České republiky pro podezření, že se mezi roky 2015 až 2020 alespoň pokusil znásilnit přinejmenším 9 žen. K zahájení trestního řízení došlo poté, co informace o chování podezřelého a výpovědi domnělých přeživších zveřejnilo několik médií. Všech pět stěžovatelek následně OČTŘ popsalo jednotlivé útoky, které považují za trestné. Po téměř rok trvajícím prověřování zahájila policie trestní stíhání podezřelého pro tři dílčí skutky týkající se jiných obětí, kterými podezřelý podle jejího názoru naplnil všechny znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Za spáchání těchto skutků byl podezřelý obžalován a nakonec i soudem pravomocně odsouzen.

Případy pěti stěžovatelek byly z rozsáhlé trestní kauzy vyloučeny k samostatnému řízení. Poté policie napadený usnesením rozhodla o odložení trestní kauzy stěžovatelek s tím, že nejde o podezření z trestného činu. Policejní orgán označil chování podezřelého za sexuálně predátorské, které však svoji intenzitou, provedením nebo dalšími okolnostmi nenaplnilo zákonem požadované znaky skutkové podstaty žádného trestného činu, a to ani ve stadiu pokusu. Proti usnesení policejního orgánu podaly stěžovatelky stížnost, kterou obvodní státní zastupitelství zamítlo napadeným usnesením. Stěžovatelky poté podaly podnět k výkonu dohledu, který městské státní zastupitelství odložilo pro nedůvodnost. Stěžovatelky se proto obrátily na Ústavní soud s tím, že došlo k porušení jejich ústavních práv, konkrétně práva na lidskou důstojnost, práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého života a práva na soudní ochranu.

Druhý senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jan Svatoň) se jednotlivými případy stěžovatelek zabýval odděleně a u každé z nich samostatně posoudil okolnosti případu. Ve svém nálezu zrušil usnesení OČTŘ v části, která se týká jedné z pěti stěžovatelek, a to pro porušení práva stěžovatelky na důstojnost a spravedlivý proces. Vůči ostatním stěžovatelkám stížnost zamítl.

Z ústavního pořádku vyplývá jednoznačná povinnost státu trestat a potírat všechny druhy sexuálního jednání bez souhlasu. Sexuální násilí významně zasahuje do fyzické a duševní integrity oběti – a to včetně toho typu násilí, kterému se přeživší fyzicky nebránila, protože se u ní například projevilo „zamrznutí“. Touto optikou je třeba vykládat i skutkovou podstatu znásilnění zakotvenou v § 185 trestního zákoníku. Ústavní soud zdůraznil, že z hlediska ochrany práv obětí není možné, aby OČTŘ interpretovaly podmínky trestní odpovědnosti za závažné porušování lidských práv přehnaně zužujícím způsobem ve prospěch domnělých pachatelů. Zároveň nelze trestní odpovědnost pachatele podmiňovat skutečnostmi, které trestní předpisy neuvádí. Oběti mají právo na účinné vyšetřování, vznesou-li tzv. hájitelné tvrzení (tedy tvrzení, které svým obsahem naznačuje, že došlo k trestnému činu). Úkolem státu je potírat porušování základních práv nejen ze strany státu samotného, ale i ze strany jednotlivců na jeho území.

Policejní orgán se případy stěžovatelek zabýval. Měl ale za to, že jednání představovalo sexuální predátorské chování, které skutkovou podstatu znásilnění nenaplnuje a případy z toho důvodu odložil. To znamená, že se trestní kauza stěžovatelek nedostala před soud. Stěžovatelky před Ústavním soudem namítaly, že z Listiny základních práv a svobod vyplývá povinnost státního zastupitelství zahájit trestní stíhání a následně podat k soudu obžalobu ve sporných případech. Ústavní soud se s takovým výkladem neztotožnil.

Podle Listiny je to pouze soud, který může rozhodovat o vině a trestu pachatele trestné činnosti. Přesto však není v rozporu s ústavním pořádkem, je-li trestní věc odložena orgánem státního zastupitelství. Z ústavněprávního hlediska jsou důležité důvody, pro které byla věc odložena. Státní zastupitelství, kterému byla tato pravomoc zákonem svěřena, tedy může samostatně dospět k závěru, že nebyl spáchán trestný čin.

Ústavní soud vyhověl přeživší sexuálního násilí ze strany podezřelého. Podle tvrzení stěžovatelky probíhalo jednání podezřelého následujícím způsobem: Během krátkého poměru, který měla stěžovatelka ve svých sedmnácti letech s podezřelým, měli zpočátku konsensuální styk. V jeho průběhu si však podezřelý bez vědomí stěžovatelky sundal kondom a po projeveném nesouhlasu z její strany na ní styk přesto dokončil.

Policejní orgán dospěl v dané věci k závěru, že sundáním kondomu bez souhlasu podezřelý nenaplnil znaky skutkové podstaty trestného činu, s čímž se státní zastupitelství ztotožnilo. Ústavní soud takto kategorický a neodůvodněný závěr o netrestnosti jednání odmítl.

Ústavní soud nenašel žádný rozumný důvod, kvůli kterému by vyslovení souhlasu s určitou sexuální aktivitou mělo vylučovat trestní odpovědnost pachatele, který oběť donutí (užitím násilí nebo využitím bezbrannosti) k sexuální aktivitě podstatně odlišné. Ať už je cílem používání prezervativu zabránit těhotenství nebo chránit se před pohlavně přenosnými chorobami, je jeho použití součástí sexuální autonomie jednotlivce a ochrany kvality jeho života v oblastech chráněných ústavním pořádkem. Těmito oblastmi jsou rodinný život a fyzická integrita jednotlivce. Snaha o prevenci otěhotnění nebo sexuálních onemocnění může být základem pro svolení partnera k sexuálnímu styku. Vnucení potenciálně riskantní aktivity bude mít zásadní vliv na psychické prožívání celé události a může vést k zásahu do duševní integrity jednotlivce.

Ústavní soud dále OČTŘ vytkl, že ponechaly tvrzení stěžovatelky značně neurčité. Dále se jí nedoptávaly a nic blíže k sexuálnímu násilí nezjišťovaly. Její vysvětlení ani nebylo řádně zaznamenáno. Policejní orgán se nepokusil zajistit elektronickou komunikaci, v níž stěžovatelka podezřelého konfrontovala s jeho chováním a požadovala jeho omluvu. Nepokusil se ani vyslechnout tehdejší partnerku podezřelého, která stěžovatelce měla sdělit, že ví, co jí podezřelý provedl. Obvyklým postupem přitom je svědky, kterým se oběť svěčila, vyslechnout. Ústavní soud tak vycházel pouze ze zachyceného stěžovatelčina vyjádření v protokolu o podání vysvětlení. Z protokolu si nelze učinit o situaci jasnou představu, tomu také odpovídá zcela neurčitý popis pohlavního styku v usnesení o odložení věci. Takové nedostatky svědčí o porušení práva stěžovatelky na účinné vyšetřování. Není možné, aby se OČTŘ ani nepokusily nahlášený případ sexuálního násilí blíže osvětlit a bez dalšího jej odložily.

V dalším řízení bude úkolem OČTŘ vyvinout úsilí, aby i s odstupem okolnosti sexuálního násilí na stěžovatelce ze strany podezřelého objasnily. Je třeba komplexně posoudit, zda si lze na základě již opatřených důkazů učinit jasno v otázce průběhu skutku, a děj buď popsat a následně rozhodnout o jeho právní kvalifikaci, anebo nechat za tímto účelem doplnit dokazování. Úkolem obvodního státního zastupitelství bude také konkrétněji reagovat na obsáhlé námítky uplatněné stěžovatelkou ve stížnosti proti usnesení policejního orgánu.

<https://www.usoud.cz/aktualne/ustavni-soud-vyhovel-obeti-sexualniho-nasili-octr-se-budou-jeji-kauzou-znovu-zabyvat>